MONITOR

Na R. P. 1768.

Nro LV.

d. 9. Lipca.

Omnia, quæ à nobis geruntur, non ad nostram utilitatem, & commodum, sed ad patriæ salutem conferre debemus.
Cicer. in Vatin.

RZeczypospolite mniey maią sposobności do podbicia y zawoiowania innych Kraiow niżeli Moc[?]ie. Niezmierne zawoiowania albo

pochodzą z iedynowładztwa, albo Go ubeśpieczaią. Jedna z naycelnieyſzych woiowniczego Stanu obowiązkow ieſt ulga zwyciężonemu Narodowi, y ieżeli być może, polepſzenie iego ſytuacyi, tym ſposobem dogadza ſię Prawu natury y maxymom fundamentalnym Państwa. Nie możemy w tey mierze wybornieyſzego znaleść przykładu nad ten, ktory nam w poſtępku Gelona Rządcy Syrakuz zoſtawiła Hiſtorya; zwyciężywszy Kartagińczykow, tę im w przymierzu naznaczył powinność, aby ſię wſtrzymali od ludzkich ofiar y mieli wzgląd na własną krew ſwoią. Hiszpani podbiwszy Kray Peruwianow, powinniby byli odſtręczyć Obywatelow tamteyszych od podobney Karthagińczykom nieludzkiey zabobonności, niżeli oſtatek niedobitkow czynić, ofiarą

fiarą chciwości ſwoiey, Nic im nie zoſtało z niezmiernego zawoiowania nad obſzerne puſtynie, Kray ſwoy ogołocili z mieſzkańcow y oſłabili ſię na zawſze własnym zwycięſtwem.

Naylepszy ſposob zatrzymania y korzyści z tego co ſię zawoiowało ieſt ten: aby ile możności zrownywać zwyciężonych z zwyciężcami, iednakowe im nadaiąc Prawa, ſwobody, y Przywileie; tak częſtokroć poſtępowali ſobie Rzymianie, tak niedawnych czasow uczynili Tatarzy z Chinami przeymuiąc ich Prawa y obyczaie.

Prawo powſzechne wſzyſtkich Państw, à przynaymniey tych, w ktorych rządy ſą umiarkowane, à tym ſamym ſprawiedliwe, na tym zawiſło, aby ubeśpieczyć wolność polityczną

z ktorey każdy Obywatel korzystać powinien Ta zaś wolność nie iest wyuzdaną niesfornością w czynieniu tego co się komu podoba, ale iest wadzą czynienia tego, co Prawa pozwalaią.

W każdym Państw ustanowieniu dwoiakie znayduią się Władze; iedna stanowi Prawa, druga ie przyprowadza do skutku; ta ostatnia powinna mieć oko na to wszystko co się zewnątrz dzieie. Przystoyne y należyte tych rożniących się między sobą Władz ustanowienie, sprawuie y uiszcza naywybornieyszą doskonałość polityczney wolności względem Dobra pospolitego.

Wolność polityczna względem Obywatelow zasadza się na bezpieczeństwie, ktore ma każdy pod strażą Praw, albo przynaymniey na opinii

o tym

o tym bezpieczeństwie, ktora to sprawuie, iż się ieden Obywatel drugiego nie obawia. Naybardziey istotą y umiarkowaniem kary ta wolność wzrasta lub niszczeie. Występki przeciw obyczaiom ukarane być powinny hańbą; występki przeciw spokoyności odięciem wolności lub wygnaniem; występki przeciw bezpieczeństwu śmiercią. Pisma mnieyszey karze niż uczynki podlegać maią, myśli nikt sądzić nie może. W dobrze umiarkowanym Monarchii rządzie, oskarżenia nieprawne, szpiegi, listy pokątne, wszystkie te Tyrannii popleczniki, rownie hańbiące y tych ktorzy ie czynią, y ktorzy onych zażywaią, y mieysca y względu mieć nie powinny. Nie godzi się oskarżać nikogo iawnie tylko przed Urzędem na to wysadzonym potępiaiącym al-

bo

bo ſprawiedliwie oſkarżonego, albo ſzkaluiącego oſkarzyciela. W innych okolicznościach każdy Rządca z Cesarzem Konſtancyuſzem mowić powinien: Nie mogę tego mieć w podeyrzeniu, ktoremu zbywało na oſkarżycielu, choć nie zbywało na nieprzyiaciołach. Chwalebna ieſt w każdym Rządzie ta uſtawa, kiedy *publicum* przez umyślnie na to poſtanowione Inſtygatory, ściga urzędownie zbrodnio w imieniem całego Państwa; korzyſta albowiem z tego pożytku, ktory oſkarżyciele przynoszą, à nie okłada nikogo w ſzczegulności chciwością y hańbą temu Stanowi właściwą.

Wielkość podatkow na iedney ſzali z wolnością być ma. W Demokracyach większe podatki być mogą, niż w inſzych rządach, mniey iednak uciążliwe, każdy albowiem ma ie za

daninę

daninę ktorą ſobie ſamemu płaci, y ktora ubeśpiecza każdego w ſzczegulności Stan y ſpokoyność. W każdym rządzie naylżeyszy rodzay podatku, ieſt ten ktory ſię na towary wkłada, ponieważ go nieznacznie y niepoſtrzegaiąc Obywatel płaci. Adminiſtracya podatkow takowa, ktora ie w całości odebrane do ſkarbu znoſi, zawzdy nad puſzczanie one w dzierżawy przenieſiona być powinna. Dać niektorym zdziercom czas do wzbogacenia ſię łupieztwy, żeby ichże ſamych zbyt zapaśnych odzierać, iako ſię w niektorych rządach trafiało, ieſt to iedną nieprawość drugą nieprawością nadgradzać, y czynić złe dwoiakie zamiaſt iednego.

w Drukarni Mitzlerowſkiey
Korpuſu Kadetow
Za pozwoleniem Starſzych